

ZELEI MIKLÓS

## A MENTHETŐ, HA MENTHETETLEN...

**Nóvé Béla: *Hivatása: kisebbségmentő. Pásint Ödön pályaképe*, Kriterion Könyvkiadó, Kolozsvár, 2012, 244 oldal**

„emlékszem anyámra, aki ölében tartott,  
emlékszem a kollégiumra, melyben nevelkedtem,  
emlékszem a templomra, melyben Istent megismertem.  
Emlékszem az útra, melyen hazulról eljöttem,  
emlékszem a háborúra és a halálra”

Pontosan megérezte a közeledő amnézia-háborúkat Pásint Ödön élethosszig jó barátja, Csanády György – későbbi rádiós szerkesztő, aki a húszas évek elején a Székely Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesületét alapította –, amikor megírta a SZEFEHE *Emlékezés* című hitvallását. Szövegének részletét Nóvé Béla *Hivatása: kisebbségmentő. Pásint Ödön pályaképe* című kismonográfiájában közölte, ebből idéztem.<sup>1</sup>

Jó történelmi társaságban tudja magát Nóvé Béla, barátaiként sorolva föl Ablonczy Balázst, Bárdi Nándort, L. Balogh Bénit és Stefano Bottonit; a történelmészakma jellegzetes, új irányokat szabó és sok újat feltáró, mértékadó körét.

Két világháború, több impérium- és sok rendszerváltás – ez Pásint Ödön életének kerete és terepe. Ferenc József alattvalójaként született Torockó-szentgyörgyön, 1900. március 9-én, egy unitárius lelkész fiaként, de – családi és baráti legendák szerint – valójában gróf Bethlen István szerelemgyereke, ami azonban soha nem lesz teljesen bizonyos. Amikor 1950. május 3-án önkasztással – a Győr közeli Kónyban? – véget vetett az életének, Bethlen István már néhány éve meghalt Moszkvában, a Butirka egyik rabkórházában. A korlátlan lehetetlenségek Magyarországon pedig már Rákosi Mátyás osztotta a lapokat.

Ahogy Pásint születését rejtelmek lengik körül, úgy öngyilkosságának indítéka is bizonytalan. A legegyszerűbb ok az egyik visszaemlékező szerint, „hogy Ödön bácsit beszámolóra vagy besúgásra akarták kényszeríteni, s ez elől menekült végül a halálba”.<sup>2</sup>

A két rejtelmes dátum magyarzsákokdi Pásint Ödön életének sok, valószínűleg most már örökre megfejtethetetlen titkát fogja közre. De az sem kevés, amit Nóvé Béla aprólékos és alapos kutatómunkájának köszönhetően megismerünk.

Az összeomlás évében, 1918-ban Pásint tanítói oklevelet és érettségi bizonyítványt szerzett a nagyenyedi Bethlen Kollégiumban, és hamarosan a maradék hazában, Csonka-Magyarországon találja magát. Aktív résztvevője az Erdélyből átjött fiatalok mozgalmainak – így kezdődik kisebbségmentő tevékenysége, újságot ír, és az elitutánpótlás embereként francia ösztöndíjjal világot lát. Valószínűleg ebben az időben került közelebbi ismeretségbe Bethlen Istvánnal, akinek majd személyi titkára lesz. NemzETFelfogása konzervatív, kultúrnacionalista. A „Bolszevizmus vagy faszczizmus?” között tájékozódva tökéletesen felismeri, hogy a két diktatúra közös pontja az erőszak, „mellyel a nyugati liberális demokráciát nyílt kihívásként alapjaiban fenyegetik”.<sup>3</sup>

Nemcsak Pásint Ödön életének, gazdag és sikeres pályafutásának tragédiája, hogy *a visszatérés* – szülőföldje: Torockószentgyörgy, Szentmihályfalva, Torda és Enyed Dél-Erdélyben maradt!<sup>4</sup> – az *egyik* diktatúrának köszönhető.

Sokféle tapasztalatunk birtokában fogalmazhatunk úgy, hogy az 1940. őszi impériumváltás a – főleg a csonkaországból érkezett – parancsnokokat és tisztviselőket a *rendszeruáltási spontán mohóság* eufóriájába sodorta: „Egyes parancsnokok önkénye mélyen a magánjogba vágott, s a »hazafias elégtétel« ürügyén valójában a fosztogatás és osztogatás minősített eseteit produkálta. Ilyen volt, többek között, egy nagyváradi szálloda, vendéglő és kávéház vagy a helyi szikvíz- és ecetgyár tulajdonosainak botrányos elmozdítása, a mozik és trafikok »újracsztása«, a városi házbérek hatóságai megállapítása, de ilyenek voltak az önkényes földvisszavételek és földosztások vagy a görög katolikus, a görögkeleti templomok elleni »hazafias megtorló intézkedések« is. Egyes helyeken tömeges méreteket öltött a nepotizmus, a *sine cura* állások osztogatása.”<sup>5</sup> Minderre ellenben egyik diktatúra sem utasította az országgyarapító tiszt és tisztviselő urakat!...

Nóvé Béla e munkájából is az derül ki – noha a könyvben ez így nincs kimondva –, hogy a magyar vezető elitnek nem volt társadalmi gondolata és *nagy számban* erre nevelt, erre *elitképzett* embere arra az esetre, ha nagy vágya: a megszállt területek – vagy egy részük – visszaszerzése sikerül. A legfontosabb talán a gazdaság. Alighanem mindent elmond a hiányolt társadalmi gondolatról és a *kicsi magyar világban* nyújtott gazdasági teljesítményünkről a Székelyföldi Villamosságai Rt.,<sup>6</sup> amelynek Pannónia utcai – újlipótvárosi! – felügyelő- és végrehajtó bizottsági beszámolóai majdnem mind fennmaradtak, kínosan bizonyítván: a „Székelyföldi” mindvégig lényegében az alapítás fázisában maradt.

A legkiválóbbak, Pásint Ödön miniszterelnökségi osztályfőnök vagy munkatársa, Szabados Mihály és még néhányan, anélkül ugyan, hogy nagyobb ívű elméleti alapozó művek kidolgozására idejük jutott volna, keresték a helyes válaszokat mindazokra a kérdésekre, amelyeket sorsuk – a sorsunk... – feltett. (És mentették a menthetőt...)

Mire válaszoltak helyesen?

Mire rosszul?

Ki-ki maga döntse el ismereteinek, tudásának és jóhiszeműségének megfelelően.

Azonban az 1945 után mindent betiltó, letipró *másik* diktatúra („Bolszevizmus vagy faszizmus?” ...) azzal felelt ezekre a kérdésekre, hogy „a kommunista titkosszolgálatok közti operatív együttműködés, a »belügyi internacionálé«<sup>7</sup> közös akcióival számúzetésbe, börtönbe és halálba küldte mindazokat, akik e kérdéseket és rájuk a válaszokat keresték.

Nagy probléma, hogy a magyar szocialisták e hagyatékukkal máig nem hajlandóak szembenézni. Ez a hajthatatlanság jellemzi rendszerváltás utáni nemzetpolitikai gesztusaikat is.

Míntha nem emlékeznének semmire.

Pásint Ödön pályaképének áttekintése, kor- és kartársai tragikus sorsfordulóinak megismerése jó gyógyszer a felejtés ellen.

### *Jegyzetek*

<sup>1</sup> NÓVÉ Béla: *Hivatása: kisebbségmentő. Pásint Ödön pályaképe*, Kriterion Könyvkiadó, Kolozsvár, 2012, 44. p.

<sup>2</sup> *Uo.*, 142. p.

<sup>3</sup> *Uo.*, 50. p.

<sup>4</sup> *Uo.*, 82. p.

<sup>5</sup> *Uo.*, 85. p.

<sup>6</sup> *Uo.*, 98. p.

<sup>7</sup> *Uo.*, 143. p.